

Яковлева Л.І.

*кандидат політичних наук, доцент,
докторант кафедри регіональної політики
та публічного адміністрування*

*Одеський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України*

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Актуальність дослідження громадянської ідентичності обумовлена її фундаментальним значенням у функціонуванні та розвитку інститутів сучасного суспільства. Громадянська ідентичність, через складність та комплексність, потребує міждисциплінарних досліджень з використанням наукового інструментарію науки публічного управління, політології, соціології, економічної теорії, ін.

Громадянська ідентичність формується на ґрунті наявних соціально-політичних цінностей, які утворюють відповідні механізми взаємодії громадян, й, водночас, виступає у якості важливого фактора впливу на соціально-політичні процеси інтеграції та диференціації суспільства, управління ними. Цінності, які поділяють громадяни, є основою їх переконань та уявлень, у тому числі – щодо визначення цілей, яких вони прагнуть досягнути. Цінності пов'язують громадянську ідентичність та публічну владу. Французький дослідник П'єр Розанвалон стверджує, що «...поруч із легітимністю призначення, а саме затвердженням через голосування, народилося і друге сприйняття демократичної легітимності – ототожнення з суспільною загальністю». Він виділяє дві складові забезпечення легітимності публічної влади: «...легітимність, що походить від суспільного визначення певної влади, і ... як відповідність певній нормі чи цінності» [2, с. 15]. Саме ціннісний вимір громадянської ідентичності є визначальним для формування легітимної публічної влади. Адже, публічна влада не може бути легітимною, якщо піддаються сумніву або де легітимації, з кута зору їх сутності соціально-політичні цілі розвитку суспільства й засоби їх досягнення.

Сутнісний конфлікт відносно цілей соціального й політичного розвитку та засобів їх досягнення фактично означає оскарження легітимності публічної влади, що призводить суспільство до соціально-політичних протистоянь («Революція Гідності»).

Громадянська легітимність являється важливим засобом легітимації та делегітимації публічної влади у сучасному суспільстві. Ідентифікація громадян на основі соціально-політичних цінностей являється достатньо сильним каталізатором поведінки та політичної дії громадян у політичних процесах щодо підтримки рішень органів публічної влади, зокрема на пряму реформування органів публічного управління. Громадянська ідентичність, що формується на основі демократичних цінностей стає фактором прогнозу та передбачення політичної підтримки громадянами дій та рішень інститутів публічної влади, а отже таким чином впливає на забезпечення легітимності публічної влади

Конфігурації легітимності публічної влади в Україні обумовлені специфікою відносин між владою і громадянами, домінуванням у цих відносинах авторитарних механізмів управління з боку влади, а з боку суспільства – патерналізмом, інфантилізмом тощо. При цьому, однією із головних проблем під час реалізації проекту демократизації залишається забезпечення легітимності публічної влади, як комплексного процесу здійснення політичного представництва. Як зазначає Роман Зимовець «...формування громадянської ідентичності – як у сенсі ідентифікації людей як громадян, так і сенсі ідентичності певної політичної спільноти – передбачає відкритість у питанні делегування своїх влад, тобто у питанні умов «Суспільного договору»» [1, с. 231]. А саме – постійного підтвердження інститутами публічної влади правильності власних дій з боку абсолютно конкретних соціальних та політичних груп, що у сукупності складають більшість суспільства. Фактично, це пошук відповіді на питання: «На кого спираються інститути публічної влади, формуючи та здійснюючи політику?». А точніше: «У чиїх інтересах формується та здійснюється політика?». Національна ідентичність передбачає відповідь: «в інтересах нації», політична: «в інтересах певних політичних груп», а громадянська – «в інтересах громадян та громадянського суспільства».

Простір громадянської ідентичності – це активне середовище взаємодії влади та активних громадян, а громадянська ідентичність здатна виступити засобом розвитку політичної системи у напрямку демократизації та урахування потреб найбільш активних груп суспільства.

Саме тому, у сучасних умовах поява та розвиток феномену громадянської ідентичності обумовлює необхідність пошуку та впровадження ефективних інноваційних механізмів забезпечення легітимності політичної влади.

Легітимність влади напряду пов'язується із підтримкою більшістю суспільства дій політичних акторів, але у сучасних дослідженнях акцент робиться не лише на електоральному механізмі забезпечення легітимності. Мова вже йде не про підтримку на виборах раз на декілька років, а про «щоденний плебісцит»: коли громадяни постійно підтримують зворотній зв'язок із владою, оцінюючи її дії не лише на виборчих дільницях, а й у соціальних мережах, інших майданчиках та майданах. Можна стверджувати, що на сучасному етапі політичного розвитку громадянська ідентичність дозволяє отримати відповідь на запитання «хто я?», «до якої групи належу?» («яка група більш ефективно захищає мої права та інтереси?») та «наскільки ефективно інтереси моєї групи, а отже – і мої власні, представлено у владі?». Відповіді на ці запитання визначають легітимність влади. У власну чергу, лише легітимна влада здатна створювати нові ідентичності у процесі демократизації, визначати кордони впливу груп та забезпечувати дотримання демократичних принципів політичного представництва.

Громадянська ідентичність як складова легітимності публічної влади виконує завдання не лише підтримки діяльності владних інституцій, але й їх контролю та оцінки, запобігання узурпації влади та категоричного дотримання принципу поділу влади, обмеження харизматичного лідерства, бюрократичного панування та популізму політиків. Інститути публічної влади вважаються легітимними, якщо вони здатні підтримувати не лише віру громадян у правильність власних дій, а й відповідати запитам щодо раціональності та демократичності впроваджуваних політик.

Література

1. Зимовець Р. Формування і засадничі принципи ідеї громадянської ідентичності // Національна ідентичності і громадянське суспільство / Є. Бистрицький, С. Пролєєв, О. Білий, Р. Зимовець, Р. Кобець. – К. : Дух і Літера. – 2015. – 452 с.
2. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність / П. Розанвалон: пер. з фр. Є. Марічева. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 287 с.